

K A L E V I
AHO

WORKS FOR SOLO PIANO
SONJA FRÄKI

AHO, KALEVI (b. 1949)

NINETEEN PRELUDES (1965–68) *(Fennica Gehrman)*

34'51

1	1. <i>Tranquillo</i>	1'37
2	2. <i>Allegro vivace</i>	0'26
3	3. <i>Semplice</i>	1'42
4	4. <i>Presto</i>	2'17
5	5. <i>Grave</i>	2'10
6	6. <i>Maestoso</i>	1'30
7	7. <i>Presto</i>	2'02
8	8. <i>Allegretto</i>	1'13
9	9. <i>Lento assai</i>	2'10
10	10. <i>Prestissimo</i>	1'19
11	11. <i>Andante</i>	0'53
12	12. <i>Allegro – Maestoso</i>	2'01
13	13. <i>Allegretto</i>	1'31
14	14. <i>Grave</i>	1'55
15	15. <i>Moderato grazioso</i>	1'38
16	16. <i>Moderato</i>	2'01
17	17. <i>Andante – Allegro – Adagio</i>	3'05
18	18. <i>Lento assai, esitante</i>	2'53
19	19. <i>Tranquillo</i>	1'44

THREE SMALL PIANO PIECES (1971) *(Manuscript)*

3'55

20	1. <i>Maestoso</i>	2'08
21	2. <i>Tranquillo</i>	1'10
22	3. <i>Maestoso</i>	0'33

TWO EASY PIANO PIECES FOR CHILDREN (1983) *(Modus Musiikki)*

2'08

- 23 1. *Andante* 1'27
24 2. *Allegretto* 0'38

SONATINA FOR PIANO (1993) *(Modus Musiikki)*

6'18

- 25 1. *Toccata. Presto* 1'37
26 2. *Andante* 2'46
27 3. *Prestissimo* 1'51

28 SOLO II (1985) *(Novello)*

10'42

Tranquillo – Allegro vivace – Adagio

SONATA FOR PIANO (1980) *(Warner/Chappell Music Finland)*

14'08

- 29 1. [no tempo marking] 3'18
30 2. *Allegro molto* 3'14
31 3. *Tranquillo molto* 7'34

TT: 73'22

SONJA FRÄKI *piano*

Recorded in the presence of the composer

Kalevi Aho was born in 1949. He commenced violin studies at the age of ten, and his first compositions date from this time. Aho studied the violin and composition (under Einojuhani Rautavaara) at the Sibelius Academy in Helsinki and continued his studies in Berlin as a pupil of Boris Blacher at the Staatliche Hochschule für Musik und Darstellende Kunst. From 1974 until 1988 he was a lecturer in musicology at Helsinki University, and from 1988 until 1993 he was a professor of composition at the Sibelius Academy. Appointed as the Lahti Symphony Orchestra's composer-in-residence in 1992 and as its honorary composer in 2011, Aho has been a freelance composer since the autumn of 1993.

Aho's extensive œuvre includes (2014) five operas, sixteen symphonies, twenty-one concertos, other orchestral and vocal works as well as chamber music, and arrangements and orchestrations of works by other composers. He is an assiduous writer on music and has held a number of important positions in Finnish cultural life.

The Solo Piano Music of Kalevi Aho

Sonja Fräki

The solo piano production of Kalevi Aho – six works to date – gives us a fascinating view of the composer's work from four different decades. The earliest, tonal piano pieces were written while Aho was still at school in the 1960s. In the 1970s his music took a new direction, whilst the Sonata and *Solo II* from the 1980s represent the most ambitious modernism in his piano output. Aho also played his part in expanding the repertoire for young pianists with works such as the Sonatina from 1993. His piano works have their differences, but they are united by a striving for virtuosic piano writing.

The **Nineteen Preludes** (1965–68) are from the period before Aho had started

his official studies either of composition or of the piano. The teenaged Aho eagerly taught himself both of these subjects in the small town of Forssa, where he grew up, and began to compose piano pieces mostly as practice pieces for his own use. Inspired in part by Chopin, he started to toy with the idea of a set of 24 Preludes, although the finished composition includes just nineteen pieces. The earliest of the Preludes is No. 8 – the first version of which dates from as early as 1962 – but the rest were mostly composed in the order in which they appear in the finished set. A little after writing the others, in 1968, Aho composed the nineteenth prelude, a variation of the first, to complete the series.

The Preludes are short character pieces, musical mood paintings in major and minor keys. In them we can hear the influence of composers such as Bach, Schumann and Mendelssohn. The collection includes hymn-like and song-like compositions as well as virtuoso pieces. Aho favours polyphonic structures especially in Preludes Nos 13, 15 and 16 – the last of which is modelled on Bach's Two-Part Invention in E major. The most ambitious piece in the set is probably No. 17, which veers away from tonality and was inspired by Uno Kailas's poem *Ympyrä* (*The Circle*). In this Prelude the music wanders as if it were going around in circles without finding any way out.

The **Three Small Piano Pieces** were composed in 1971, at the same time as Aho's Third Symphony. The composer's original intention was to write a set of ten piano études, each of which would be based on a specific harmony or pianistic technique. Only three pieces were completed, however, as Aho became absorbed in the composition of the symphony. The first of the three pieces is the longest, a rich and impressively sonorous *Maestoso*. It is based to a large extent on triads, with the addition of some dissonant notes that do not belong in such a context. The piece also makes extensive use of the so-called 'three-hand effect': the theme unfolds in the middle register, while other material – for example chromatic decoration – is heard in the piano's highest and lowest registers. The second piece is a four-part

chorale. The third piece brings forth a rumble in octaves that favours tritones and chromaticism. These three piano pieces form a clear unit. Despite their brevity, they make a slightly sonata-like impression: the weightiest utterances are in the first movement, the middle movement is slow and the finale is virtuosic.

The **Piano Sonata** from 1980 can be regarded as Aho's most important work for solo piano. When composing it, Aho familiarized himself thoroughly with many of the most difficult études in the piano repertoire, with the aim of writing a work that was as virtuosic and pianistic as possible – and, indeed, this is the most technically demanding of Aho's solo piano works. It includes many trills and tremolos, runs of double notes, fast toccata-like passages, powerfully fast-moving masses of sound and material that is heard on many levels; to play it, the pianist really ought to have three hands.

The first movement of the sonata sparkles and flashes; it is full of mercurial motifs. The work's characteristic overlapping and alternation of major and minor thirds already becomes apparent in the opening idea, the proclamatory tone of which immediately changes into something more hesitant. Elsewhere, too, the interval of a third has an important role in the motivic framework and as a linking element between the movements. The percussive, toccata-like second movement begins on the same two notes that ended the first movement. The movement is dominated by the conflict between two opposing characters: tender lyricism is interrupted here and there by hammering, mechanical music. This conflict culminates in extreme glissandos and clusters. The finale begins in a void, as if in the wake of the previous movement's catastrophe. The mood is timeless and searching. A trill emerges in the beautiful texture and continues almost without interruption throughout the movement, sometimes alternating with chains of tremolos. After the virtuosic climax the music calms down and grows quieter, the trill gradually becoming a distant whisper.

Solo II was written in 1985 as a compulsory test piece for the Maj Lind Piano

Competition. Owing to the nature of the competition this piece – like the Sonata – is technically demanding. The participants had to master a piece that was full of double notes, fast leaps and runs – but also offered the performer plenty of interpretative freedom. The Sonata and *Solo II* have more in common than their technical elements: for example the playful juxtaposition of major and minor thirds plays a significant role in both works. *Solo II* begins slowly with a beautiful build-up of thirds. The brief intermediate section is toccata-like and virtuosic, occasionally rousing itself into a dance. The piece ends with a slow epilogue; by means of beautiful washes of sound the music acquires a valedictory colour and dies away.

The *Two Easy Piano Pieces for Children* (*Kaksi pientä pianokappaletta lapsille*; 1983) were written for teaching purposes at the instigation of Korvat auki (Ears Open), an association of young Finnish composers. This association had the idea that contemporary Finnish composers should also write new music that was technically simpler, suitable for children; there was an evident need for such works. The result was an anthology of new Finnish works that was published both as sheet music and as a recording by Matti Raekallio. Aho's two pieces are very brief; each of them is just a single page long. The *Andante* is a piano version of a hymn-like passage in the Fourth Symphony that was originally scored for four cellos. The second piece is a witty *Allegretto* in which aggressive arm clusters shatter the rhythm of a mischievous march.

The **Sonatina** (1993) was also written with young performers in mind; it was commissioned by Hillevi Syrjälä, piano teacher at the East Helsinki Music Institute. The three-movement work is readily approachable both for the performer and for the audience. The Sonatina contains plenty of rhythmic exuberance, pianistic brilliance and grateful virtuosity. The first movement, Toccata, is mostly based on the alternation of two musical characters – a determined, swinging idea changes merrily into hurtling semiquavers, like a whimsical game of cat and mouse. The beautiful second movement is a slow one, in three-part polyphony. The finale once

again contains the virtuosity of rapid semiquavers, rhythmic playfulness in the manner of Bartók and the rich colours of massive chords. Aho later made a version of this work for two pianos.

The pianist **Sonja Fräki** is known both as a soloist and as an experienced chamber player. She has an extensive repertoire of standard Classical works and is also an enthusiastic advocate of contemporary music. Her speciality is the piano music of Kalevi Aho, which was also the subject of her doctoral thesis at the Sibelius Academy in Helsinki. Fräki obtained her M. Mus. from the Sibelius Academy in 2003. She has also pursued further studies at the Karlsruhe University of Music, where she gained her soloist's degree in 2004.

Sonja Fräki has enjoyed success at numerous international piano competitions. In 2008 she won third prize at the Franz Liszt Competition in Wrocław, Poland. In 2003 she won fourth prize at the Franz Schubert Piano Competition in Dortmund, where she was also awarded a special prize for the best performance of a late Schubert sonata. She has also won prizes at the international Maj Lind Piano Competition in Helsinki in 2007 and at the Paderewski Competition in Poland in 1998.

Sonja Fräki has appeared with numerous orchestras including the Turku Philharmonic Orchestra, Lahti Symphony Orchestra, Neue Philharmonie Westfalen and Pomeranian Philharmonic Orchestra. She performs regularly both as a recitalist and as a chamber musician, for example with the violinist Annemarie Åström and the Zagros Ensemble. Fräki has given concerts not only in Finland but also internationally, for instance in Sweden, Germany, the Netherlands, Italy, Portugal and Russia. She has also made numerous radio recordings and has given the world premières of music by a number of Finnish composers.

Kalevi Aho (s. 1949) alkoi opiskella viulunsoittoa kymmenvuotiaana, ja samaan aikaan syntyivät jo hänen ensimmäiset sävellyksensä. Aho ryhtyi opiskelemaan viulunsoittoa ja sävellystä Sibelius-Akatemiassa. Hänen sävellyksenopettajansa oli Einojuhani Rautavaara. Hän jatkoi opintojaan Berliinissä Boris Blacherin johdolla (Staatliche Hochschule für Musik und Darstellende Kunst). Vuosina 1974–88 hän oli Helsingin yliopiston musiikkitieteen lehtorina ja 1988–93 hän toimi Sibelius-Akatemian vs. sävellyksen professorina. Vuosina 1992–2011 Aho on toiminut Sinfonia Lahden nimikkosäveltäjänä, jonka jälkeen hänet nimitettiin orkesterin kunniasäveltäjäksi. Syksystä 1993 Aho on toiminut vapaana säveltäjänä.

Hänen tuotantoonsa kuuluu viisi oopperaa, 16 sinfoniaa, 21 konserttoa, muuta orkesteri- ja vokaalimusiikkia sekä runsaasti kamari- ja soolosoitinmusiikkia. Hän on tehnyt myös lukuisia sovituksia ja orkestrointeja muiden säveltäjien teoksista, ja on tullut tunnetuksi myös ahkerana musiikkikirjoittajana ja kolumnistina. Kalevi Aho on toiminut monissa suomalaisen kulttuurielämän tärkeissä tehtävissä.

Kalevi Ahon soolopianoteokset

Sonja Fräki

Tähän mennessä kuusi teosta käsittävä Kalevi Ahon soolopianotuotanto tarjoaa kiinnostavan katsauksen säveltäjän vaiheisiin neljällä eri vuosikymmenellä. Varhaisimmat, tonaaliset pianokappaleet ovat syntyneet jo Ahon kouluaikana 60-luvulla. 70-luvulla musiikki löytää uusia uria ja 80-luvulla sävelletyt Sonaatti ja *Solo II* edustavat pianotuotannon kunnianhimoisinta modernismia. Aho kantaa kortensa kekoon myös nuorten pianistien ohjelmiston kartuttajana mm. Sonatiinillaan vuodelta 1993. Pianoteokset ovat keskenään erilaisia, mutta niitä yhdistää pyrkimys virtuoosiseen pianonkäsittelyyn.

19 Preludia (1965–1968) ovat ajalta, jolloin Aho ei ollut vielä opiskellut sävel-

lystä eikä pianonsoittoakaan. Kumpaakin teini-ikäinen Aho opiskeli pienessä kotikaupungissaan Forssassa innokkaasti omin päin ja ryhtyi säveltämään pianokappaleita lähinnä harjoituskappaleiksi itselleen. Osittain Chopinin innoittamana säveltäjän mielessä häämötti ajatus 24:n preludin sarjasta, vaikkakin lopullisessa versiossa preludeita on vain yhdeksäntoista. Numero 8 on preludeista varhaisin – sen ensimmäinen versio oli sävelletty jo vuonna 1962 – mutta muut ovat syntyneet enimmäkseen sarjan mukaisessa numerojärjestyksessä. Hieman muita myöhemmin vuonna 1968 Aho sävelsi preludin 19 variaatioksi ensimmäisestä sulkeakseen sarjan.

Preludit ovat lyhyitä karaktäärikappaleita, duuri-molli-tonaliteettiin sävellettyjä musiikillisia tunnelmapaloja. Niissä voi kuulla vaikutteita mm. Bachilta, Schumannilta ja Mendelssohnilta. Mukana on niin koraalimaisia ja laulelmallisia sävellyksiä kuin virtuoosikappaleitakin. Aho suosii polyfonisia rakenteita etenkin preludeissa 13, 15 ja 16, joista viimeksi mainitun esikuvana on Bachin kaksiääninen Inventio E-duuri. Sarjan kunnianhimoisin sävellys lieenee tonaalisuudesta pois pyrkivä preludi 17, joka sai innoituksensa Uuno Kailaan runosta *Ympyrä*. Preludissa musiikki kiertää ikään kuin kehää löytämättä ulospäisyä.

Kolme pientä pianokappaletta ovat syntyneet vuonna 1971, samoihin aikoihin kuin 3. sinfonia. Ahon tarkoituksena oli alun perin säveltää kymmenen pianoetydin sarja, jossa kussakin olisi jokin tietty harmoninen tai pianotekninen lähtökohta. Teos jäi kuitenkin kolmeen kappaleeseen Ahon uppoutuessa kolmannen sinfoniansa säveltämiseen. Ensimmäinen on kappaleista laajin, rikkaasti ja massiivisesti soiva *maestoso*. Kappale perustuu pitkälti kolmisointuihin, joihin on lisätty jokin sointuun kuulumaton dissonoiva sävel. Siinä käytetään myös paljon ns. kolmen käden efektiä: teema kulkee keskellä samalla kun pianon ylimmässä ja alimmassa rekisterissä soi muuta materiaalia, kuten kromaattisia koristeluja. Toinen kappale on moderni neliääninen koraali. Kolmas ryöpyttää esille tritonuksia ja kromatiikkaa suosivan oktaavien jyllinän. Kolme pianokappaletta muodostavat selkeän kokonaisuuden. Lyhyestä

kestostaan huolimatta teoksesta tulee jopa hieman sonaattimainen vaikutelma: painavin sanottava on ensimmäisessä osassa, väliosa on hidas ja finaali virtuoosinen.

Sonaattia vuodelta 1980 voi pitää Ahon merkittävimpanä soolopianoteoksena. Sitä säveltäessään Aho tutustui perusteellisesti suureen määrään pianokirjallisuuden vaikeimpia etydeitä tarkoituksenaan kirjoittaa mahdollisimman virtuoosinen ja soittimelle luonteenomainen teos. Sonaatti onkin Ahon soolopianokappaleista haastavin. Teoksessa on mm. paljon trillejä ja tremoloita, kaksoisotejuoksutuksia, toccatamaisia nopeita jaksoja, valtavalla vauhdilla liikuteltavia suuria sointimassoja sekä monessa tasossa soivaa materiaalia, jonka soittamiseen tarvittaisiin oikeastaan kolme kättä.

Sonaatin ensimmäinen osa on salamoiva ja räiskähtelevä, täynnä nopeasti pake-nevia kuvia. Sonaatille tunnusomainen duuri- ja molliterssien päällekkäisyys ja vuorottelu paljastuu jo avausaiheessa, jonka julistava sävy muuttuu välittömästi epäroiväksi. Terssi on muutoinkin merkittävässä roolissa teoksen motiivisessa käsittelyssä ja eri osien yhteen sitojana. Toccatamaisen moukaroiva toinen osa alkaa samoilla sävelillä kuin mihin ensiosa päättyy. Osaa hallitsee kahden vastak-kaisen karaktäärin taistelu: inhimillinen lyryisyys keskeytyy tuon tuostakin vasa-roivan konemaisuuden tieltä. Taistelu huipentuu lopulta rajuihin glissandoihin ja klustereihin. Finaali alkaa kuin tyhjästä edellisen osan katastrofin jäljiltä. Tunnelma on ajaton ja etsiskelevä. Trilli ilmestyy kauniiseen kudokseen ja jatkuu lähes keskeytymättä läpi koko osan vaihtuen välillä tremoloiden ketjuksi. Virtuoosisen huipennuksen jälkeen musiikki rauhoittuu ja hiljenee trillin muuntuessa vähitellen kaukaiseksi kuiskaukseksi.

Solo II vuodelta 1985 on kirjoitettu Maj Lind -pianokilpailun pakolliseksi teok-seksi. Tilauksen luonteestakin johtuen kappale on sonaatin tavoin teknisesti haas-tava. Kilpailijat saivat opeteltavakseen runsaasti kaksoisotteita, nopeita siirtymiä ja juoksutuksia sisältävän kappaleen, joka toisaalta antoi esittäjilleen myös paljon tulkinnallisia vapauksia. Sonaatissa ja *Solo II*:ssa on pianoteknisten seikkojen

lisäksi muitakin yhtäläisyyksiä; mm. duuri- ja molliterssien leikkisä yhteiselo on jälleen merkittävässä asemassa. *Solo II* alkaa verkkaisesti kauniilla terssien rakennelmalla. Nopea väljakso on toccatamainen ja virtuoosinen, intoutuen välillä myös tanssiin. Kappale loppuu hitaaseen epilogiin, jonka kauniiden sointikylypyjen kautta musiikki saa lopullista sävyä ja hiipuu pois.

Kaksi pientä pianokappaletta lapsille on kirjoitettu pedagogisiin tarkoituksiin Korvat auki -yhdistyksen aloitteesta. Yhdistyksessä syntyi idea, että suomalaisten nykysäveltäjien tulisi kirjoittaa myös teknisesti helpompaa, lapsille soveltuvaa uutta musiikkia, jolle oli selvä tarve. Tuloksena julkaistiin uuden suomalaisen pianomusiikin kokoelma sekä nuottipainoksena että pianisti Matti Raekallion levytyksenä. Kaksi pianokappaletta ovat hyvin lyhyitä, sivun mittaisia kumpikin. Niistä *Andante* on Ahon oma pianoversio neljännen sinfonian koraalimaisesta jaksosta, joka on alun perin soitinnettu neljälle sellolle. Toinen taas on humoristinen *Allegretto*, jossa räikeät käsivarsiklusterit rikkovat veikeän marssin poljentoa.

Sonatiini (1993) on niin ikään sävelletty nuoria soittajia ajatellen ja tilaajana oli Itä-Helsingin musiikkiopiston pianonsoiton opettaja Hillevi Syrjälä. Kolmiosainen teos on helposti lähestyttävä niin soittajalle kuin yleisöllekin. Sonatiini sisältää paljon rytmeillä leikittelyä, pianistista loistokkuutta ja kiitollista virtuositeettia. Ensimmäinen osa Toccata perustuu pääosin kahden karaktäärin vuorottelulle – päättäväinen ja svengaava aihe vaihtuu hilpeästi karkuun juokseviin kuudestoistaosiin, kuin kyseessä olisi oikukas kissan ja hiiren leikki. Toinen osa on kauniisti soiva kolmiääninen *Andante*. Finaalissa on jälleen nopeiden kuudestoistaosien virtuositeettia, Bartók-henkistä rytmileikittelyä ja suurten sointujen väriiloista. Aho teki myöhemmin teoksesta myös kahden pianon version.

Sonja Fräki on aktiivisesti esiintyvä pianotaiteilija, joka tunnetaan niin solistina kuin kokeneena kamarimuusikkonakin. Fräkin ohjelmisto kattaa laajasti klassista perusrepertuaaria ja hän on myös innokas uuden musiikin tulkki. Hänen erityisalaansa on Kalevi Ahon pianotuotanto, josta hän tekee taiteellista tohtorintutkintoa Sibelius-Akatemiassa.

Fräki on valmistunut musiikin maisteriksi Sibelius-Akatemiasta 2003. Lisäksi hän on täydentänyt opintojaan Saksassa, Karlsruhen musiikkikorkeakoulussa, jossa hän suoritti solistisen Konzertexamen-jatkotutkinnon vuonna 2004.

Fräki on menestynyt lukuisissa kansainvälisissä pianokilpailuissa. Hän voitti vuonna 2008 kolmannen palkinnon Franz Liszt -kilpailussa Puolan Wrocławissa. 2003 hän sai neljännen palkinnon Franz Schubert -pianokilpailussa Dortmundissa, jossa hänelle myönnettiin myös erikoispalkinto parhaasta Schubertin myöhäissonaatin esityksestä. Hänet on lisäksi palkittu kansainvälisessä Maj Lind -pianokilpailussa Helsingissä 2007 sekä Paderewski-kilpailussa Puolassa 1998.

Sonja Fräki on esiintynyt solistina lukuisten orkesterien kanssa, kuten Turun filharmoninen orkesteri, Sinfonia Lahti, Neue Philharmonie Westfalen sekä Pomeranian Philharmonic Orchestra. Hän esiintyy säännöllisesti sekä omin soolokonsertein että kamarimuusikkona, mm. viulisti Annemarie Åströmin sekä Zagros Ensemblen kanssa. Fräki on konsertoinut kotimaan lisäksi mm. Ruotsissa, Saksassa, Alankomaissa, Italiassa, Portugalissa ja Venäjällä. Hän on myös tehnyt useita nauhoituksia Yleisradiolle sekä kantaesittänyt lukuisten suomalaisten säveltäjien musiikkia.

Kalevi Aho wurde 1949 geboren. Im Alter von zehn Jahren erhielt er seinen ersten Violinunterricht; in dieser Zeit entstanden seine ersten Kompositionen. Aho studierte Violine und Komposition (bei Einojuhani Rautavaara) an der Sibelius-Akademie in Helsinki und setzte seine Studien bei Boris Blacher an der Staatlichen Hochschule für Musik und Darstellende Kunst fort. Von 1974 bis 1988 war er Dozent für Musikwissenschaft an der Universität Helsinki; in den Jahren 1988 bis 1993 Professor für Komposition an der Sibelius-Akademie. Vom Lahti Symphony Orchestra 1992 zum Composer-in-Residence und 2011 zum Ehrenkomponist ernannt, ist Aho seit 1993 als freischaffender Komponist tätig.

Zu Ahos umfangreichem Schaffen zählen (Stand 2014) 5 Opern, 16 Symphonien, 21 Konzerte, weitere Orchester- und Vokalwerke sowie Kammermusik; außerdem hat er Werke anderer Komponisten arrangiert und orchestriert. Er hat zahlreiche Texte zur Musik vorgelegt und bekleidet eine Reihe wichtiger Ämter im kulturellen Leben Finnlands.

Kalevi Ahon soolopianoteokset

Sonja Fräki

Kalevi Ahos Kompositionen für Klavier solo – bislang sechs Werke – ermöglichen uns einen faszinierenden, vier Jahrzehnte umfassenden Blick auf das Schaffen des Komponisten. Die frühesten, tonalen Klavierstücke stammen noch aus Ahos Schulzeit in den 1960er Jahren; in den 1970er Jahren schlug seine Musik eine neue Richtung ein, während die Sonate und das *Solo II* aus den 1980er Jahren die ambitionierteste Moderne in seinem Klavierschaffen darstellen. Außerdem spielte er mit Werken wie der Sonatine aus dem Jahr 1993 seine Rolle bei der Erweiterung des Repertoires für junge Pianisten. Auch wenn Ahos Klavierwerke ihre deutlichen Unterschiede aufweisen, so ist es ihnen doch stets um einen virtuosens Klaviersatz zu tun.

Die **19 Präludien** (1965–68) entstammen der Zeit vor Ahos offiziellem Kompositions- bzw. Klavierstudium. In der kleinen Stadt Forssa, in der er aufwuchs, brachte sich der Jugendliche beide Fächer autodidaktisch bei, und er begann, Klavierstücke zumeist als Übungsstücke für den eigenen Gebrauch zu komponieren. Inspiriert u. a. von Chopins Vorbild, spielte er mit dem Gedanken an einen Zyklus von 24 Präludien, auch wenn die abgeschlossene Sammlung schließlich aus nur 19 Stücken bestehen sollte. Das älteste dieser Präludien ist die Nr. 8 (deren erste Fassung bis in das Jahr 1962 zurückreicht), die übrigen aber wurden fast durchweg in der späterhin veröffentlichten Reihenfolge komponiert. Kurz nach der Fertigstellung der anderen komponierte Aho im Jahr 1968 zur Vervollständigung der Sammlung das 19. Präludium – eine Variation des ersten.

Die Präludien sind kurze Charakterstücke, musikalische Stimmungsbilder in Dur und Moll, die Einflüsse von Komponisten wie Bach, Schumann und Mendelssohn bekunden. Die Sammlung enthält liedhafte Kompositionen ebenso wie virtuose Stücke. Aho bevorzugt polyphone Strukturen, insbesondere in den Präludien Nr. 13, 15 und 16 – letzteres ist Bachs zweistimmiger Invention E-Dur nachgebildet. Das wohl ambitionierteste Stück der Sammlung ist Nr. 17, das die Tonalität verlässt und von Uno Kailas' Gedicht *Ympyrä* (*Der Kreis*) angeregt wurde. Dieses Präludium bewegt sich gleichsam im Kreis, ohne einen Ausweg zu finden.

Die **3 kleinen Klavierstücke** wurden 1971, im gleichen Jahr wie Ahos Dritte Symphonie komponiert. Ursprünglich hatte der Komponist geplant, eine Gruppe von zehn Klavieretüden zu schreiben, von denen jede auf einer bestimmten Harmonik oder pianistischen Technik basieren sollte. Da aber die Komposition seiner Dritten Symphonie Aho immer mehr in Anspruch nahm, wurden nur drei Stücke abgeschlossen. Das erste dieser drei Stücke ist das umfangreichste: ein üppiges *Maestoso* von beeindruckender Klangfülle. Es basiert weitgehend auf Dreiklängen, wird aber auch um einige dissonierende Töne erweitert, die in solchem Kontext fremdartig erscheinen. Das Stück macht intensiven Gebrauch vom sogenannten „Drei-

Hand-Effekt“: Das Thema entfaltet sich in der Mittellage, während anderes Material – z.B. chromatische Verzerrungen – im höchsten und im tiefsten Register des Klaviers erklingt. Das zweite Stück ist ein vierstimmiger Choral; das dritte Stück präsentiert rollende Oktaven mit einem Faible für Tritonusintervalle und Chromatik. Diese drei Klavierstücke bilden eine klare Einheit, die trotz ihrer Kürze den Eindruck einer Sonate erweckt: Die gewichtigsten Gedanken finden sich im ersten Satz, der Mittelsatz ist langsam und das Finale virtuos.

Die **Klaviersonate** aus dem Jahr 1980 darf als Aho's bedeutendstes Werk für Klavier solo gelten. Im Zuge der Komposition machte Aho sich gründlich mit vielen der schwierigsten Etüden der Klavierliteratur vertraut, um ein möglichst virtuos und pianistisches Werk zu schreiben – und tatsächlich wurde es das technisch anspruchsvollste unter Aho's Werken für Klavier solo. Es enthält zahlreiche Triller und Tremoli, Doppelläufe, schnelle Tokkata-Passagen, kraftvolle, rasch bewegte Klangmassen und Material, das auf vielerlei Ebenen erklingt; für seine Interpretation wären drei Hände in der Tat nicht unangebracht.

Der erste Satz der Sonate funkelt und blitzt im Spiel seiner quecksilbrigen Motive. Das charakteristische Ineinander und Alternieren von Dur- und Moll dreiklängen zeigt sich bereits beim Eröffnungsgedanken, dessen Verkündigungsston alsbald ins Zaudern gerät. Auch an anderer Stelle spielt das Terzintervall in der Motivstruktur und als Verbindungselement zwischen den Sätzen eine wichtige Rolle. Der hämmernde, Tokkata-ähnliche zweite Satz beginnt mit denselben zwei Noten, mit denen der erste Satz endete. Der Satz ist vom Konflikt zwischen zwei entgegengesetzten Charakteren bestimmt: Zarter Lyrizismus wird hier und da von hämmern-mechanischer Musik unterbrochen. Dieser Konflikt gipfelt in extremen Glissandi und Clustern. Das Finale beginnt in einer Art Leerraum – ein Nachklang der Katastrophe des vorangegangenen Satzes. Die Atmosphäre ist zeitentrückt und tastend. Ein Triller entwickelt sich aus der wunderschönen Textur und erklingt fast ohne Unterbrechung den gesamten Satz hindurch; manchmal wechselt er sich mit Tremolo-

Ketten ab. Nach dem virtuoson Höhepunkt beruhigt sich die Musik und wird leiser; der Triller gerät nach und nach zu einem fernen Flüstern.

Solo II wurde 1985 als Pflichtstück für den Maj Lind-Klavierwettbewerb komponiert. Aufgrund dieser Zweckbindung ist das Stück – wie die Sonate – technisch sehr anspruchsvoll. Die Teilnehmer hatten ein Stück zu meistern, das voller Doppelgriffe, schneller Sprünge und Läufe war – aber auch große Interpretationsfreiheit gewährte. Die Sonate und *Solo II* haben mehr gemein als ihre technischen Elemente – das spielerische Nebeneinander etwa von großen und kleinen Terzen spielt in beiden Werken eine bedeutende Rolle. *Solo II* beginnt langsam, mit einer wunderbaren Terzschichtung. Der kurze Mittelteil ist eine virtuose Tokkata, die sich verschiedentlich zu einem Tanz aufschwingt. Das Stück endet mit einem langsamen Epilog; mittels wunderschöner Klangschleier sagt die Musik Lebewohl und verklingt.

Die **Kaksi Pientä pianokappaletta lapsille** (*Zwei leichte Klavierstücke für Kinder*, 1983) wurden auf Veranlassung von Korvat auki (Ohren auf!) – einer Vereinigung junger finnischer Komponisten – für Unterrichtszwecke geschrieben. Der Verein hatte die Idee, zeitgenössische finnische Komponisten um neue Musik zu bitten, die technisch einfacher und für Kinder geeignet wäre; es gab einen offenkundigen Bedarf für solche Werke. Das Resultat war eine Anthologie neuer finnischer Kompositionen, die sowohl als Notenedition wie auch als Einspielung (mit dem Pianisten Matti Raekallio) veröffentlicht wurde. Aho zwei Stücke sind sehr kurz; ein jedes ist nur eine einzige Seite lang. Das *Andante* ist die Klavierfassung einer hymnischen Passage in der Vierten Symphonie, die ursprünglich für vier Celli instrumentiert war. Das zweite Stück ist ein witziges *Allegretto*, in dem aggressive Arm-Cluster den Rhythmus eines verschmitzten Marsches erschüttern.

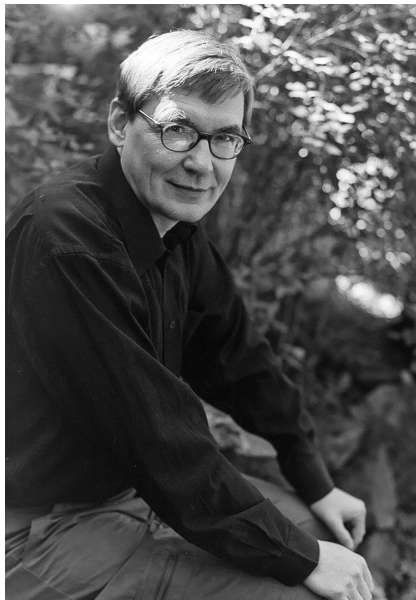
Auch die **Sonatine** (1993) wurde im Hinblick auf junge Aufführende geschrieben; sie wurde von Hillevi Syrjälä, Klavierlehrerin am Musikinstitut Ost-Helsinki, in Auftrag gegeben. Das dreisätzig Werk ist sowohl für den Interpreten wie für

das Publikum leicht zugänglich. Die Sonatine enthält eine Fülle rhythmischen Überschwangs, pianistischer Brillanz und dankbarer Virtuosität. Der erste Satz, Tokkata, basiert vor allem auf dem Wechsel zweier musikalischer Charaktere: Eine entschlossene, schwungvolle Idee verwandelt sich frohgemut in sausende Sechzehntel, als handele es sich um ein neckisches Katz-und-Maus-Spiel. Der wunderschöne, langsame zweite Satz steht in dreistimmiger Polyphonie. Das Finale zeigt wiederum die Virtuosität rasanter Sechzehntel, rhythmische Verspieltheit in der Art Bartóks und den Farbenreichtum massiver Akkorde. Aho richtete dieses Werk später für zwei Klaviere ein.

Die Pianistin **Sonja Fräki** hat sich sowohl als Solistin wie auch als erfahrene Kammermusikerin einen Namen gemacht. Sie verfügt über ein umfangreiches klassisches Repertoire und ist darüber hinaus eine begeisterte Verfechterin zeitgenössischer Musik. Ihre Spezialität ist die Klaviermusik von Kalevi Aho, die auch das Thema ihrer Doktorarbeit an der Sibelius-Akademie in Helsinki war. 2003 erwarb Sonja Fräki an der Sibelius-Akademie ihren Master of Music. Weitere Studien führten sie an die Karlsruher Musikhochschule, wo sie 2004 ihr Solistendiplom erhielt. Sonja Fräki hat bei zahlreichen internationalen Klavierwettbewerben Erfolge gefeiert: Im Jahr 2008 gewann sie den 3. Preis beim Franz Liszt-Wettbewerb in Wrocław/Polen, 2003 den 4. Preis beim Schubert-Wettbewerb in Dortmund, wo sie auch mit einem Sonderpreis für die beste Interpretation einer späten Schubert-Sonate ausgezeichnet wurde. Außerdem hat sie 2007 beim internationalen Maj Lind-Klavierwettbewerb in Helsinki und 1998 beim Paderewski-Wettbewerb in Polen Preise gewonnen.

Sonja Fräki hat mit zahlreichen Orchestern konzertiert, u.a. mit dem dem Turku Philharmonic Orchestra, dem Lahti Symphony Orchestra, der Neuen Philharmonie Westfalen und der Pommerschen Philharmonie. Regelmäßig gibt sie Klavierabende

und spielt Kammermusik mit Partnern wie der Geigerin Annemarie Åström und dem Zagros Ensemble. Sonja Fräkis tritt nicht nur in Finnland, sondern auch im Ausland auf, u.a. in Schweden, Deutschland, den Niederlanden, Italien, Portugal und Russland. Außerdem hat sie zahlreiche Rundfunkaufnahmen eingespielt und Werke etlicher finnischer Komponisten uraufgeführt.

KALEVI AHO

Kalevi Aho est né en 1949. Il a commencé à étudier le violon à l'âge de dix ans et ses premières compositions remontent également à la même époque. Aho a étudié le violon et la composition (avec Einojuhani Rautavaara) à l'Académie Sibelius à Helsinki et a poursuivi ses études à la Staatliche Hochschule für Musik und Darstellende Kunst de Berlin avec Boris Blacher. Il a été professeur invité de musicologie à l'Université d'Helsinki de 1974 à 1988 et, de 1988 à 1993, professeur de composition à l'Académie Sibelius. Il fut nommé compositeur-en-résidence à l'Orchestre Symphonique de Lahti en 1992 et compositeur honoraire de l'orchestre en 2011. Aho est un compositeur indépendant depuis 1993.

L'œuvre importante d'Aho comprenait en 2014 cinq opéras, 16 symphonies, 21 concertos, d'autres œuvres pour orchestre et pour voix ainsi que de la musique de chambre, des arrangements et des orchestrations d'œuvres d'autres compositeurs. Il a écrit de nombreux textes consacrés à la musique et occupé maints postes importants au sein de la vie culturelle finlandaise.

La musique pour piano solo de Kalevi Aho

Sonja Fräiki

La production pour piano solo de Kalevi Aho – six œuvres jusqu'à aujourd'hui, nous donne une vue fascinante sur le travail du compositeur sur quatre décennies. Les premières pièces tonales pour piano datent des années 1960 quand Aho fréquentait encore l'école. Dans les années 1970, la musique prit une nouvelle direction tandis que *Sonate* et *Solo II* des 1980 représentent le modernisme le plus ambitieux de sa production pour piano. Aho contribua aussi à l'expansion du répertoire pour jeunes pianistes avec par exemple la *Sonatine* de 1993. Ses œuvres pour piano montrent des différences mais elles sont unies par un effort vers l'écriture virtuose.

Les **Dix-neuf Préludes** (1965–68) datent de la période avant que Aho ne com-

mence des études officielles de composition et de piano. L'adolescent Aho s'instruit lui-même avec diligence sur ces sujets dans la petite ville de Forssa où il grandit et il commença à composer des pièces pour piano surtout comme morceaux d'exercice pour son propre usage. Inspiré en partie par Chopin, il se mit à jouer avec l'idée d'une série de 24 préludes, quoique la composition finie ne renferme que dix-neuf pièces. Le Prélude no 8 est le plus ancien – sa première version date de 1962 déjà – mais les autres furent en majorité composés dans l'ordre d'apparition dans la suite terminée. Aho composa le 19e prélude, une variation sur le premier, en 1968 pour terminer la série.

Les Préludes sont de petites pièces de caractère, des atmosphères musicales en tonalités majeures et mineures. On peut y distinguer l'influence de Bach, Schumann et Mendelssohn. La collection renferme des compositions rappelant des hymnes et des chansons ainsi que des pièces de virtuosité. Aho préfère des structures polyphoniques, surtout dans les Préludes nos 13, 15 et 16 – ce dernier modelé sur l'Invention à deux voix en mi majeur de Bach. Le 17e Prélude est probablement la pièce la plus ambitieuse du recueil qui s'éloigne de la tonalité et s'inspire du poème *Ympyrä (Le Cercle)* d'Uuno Kailas. Dans ce Prélude, la musique erre comme si elle tournait en rond sans trouver d'issue.

Les **Trois Petites Pièces pour piano** datent de 1971 et sont contemporaines à la Symphonie no 3 d'Aho. L'intention originale du compositeur était d'écrire une série de dix études pour piano, chacune basée sur une technique harmonique ou pianistique spécifique. Il n'en termina cependant que trois, absorbé par la composition de la symphonie. La première des trois pièces est la plus longue, un *Maestoso* à la sonorité riche et impressionnante. Elle repose surtout sur des accords de trois sons additionnés de quelques notes dissonantes qui n'appartiennent pas à ce contexte. La pièce utilise aussi beaucoup le dit « effet de trois mains » : le thème se déroule dans le registre central tandis que d'autre matériel – une décoration chromatique par exemple – est entendu dans les registres le plus aigu et grave du piano.

La seconde pièce est un choral à quatre voix. Le troisième morceau fait naître un grondement d'octaves favorisant les tritons et le chromatisme. Ces trois pièces pour piano forment une unité claire. Malgré leur brièveté, elles laissent une vague impression de sonate : les énoncés les plus lourds se trouvent dans le premier mouvement tandis que le second est lent et le finale, virtuose.

La **Sonate pour piano** de 1980 peut être vue comme son œuvre la plus importante pour piano solo. En la composant, Aho se familiarisa minutieusement avec plusieurs des études les plus difficiles du répertoire pour piano dans le but d'écrire une œuvre aussi virtuose et pianistique que possible – et, effectivement, c'est la plus techniquement exigeante de ses œuvres pour piano solo. Elle renferme plusieurs trilles et trémolos, des passages de doubles notes, d'autres qu'on dirait sortir d'une rapide toccata, des masses sonores rapides et puissantes et du matériel entendu sur plusieurs niveaux ; pour la jouer, le pianiste serait fort aise d'avoir trois mains.

Le premier mouvement de la sonate étincelle et clignote ; il est rempli de motifs mercuriels. Les chevauchements et alternances caractéristiques de tierces majeures et mineures de l'œuvre apparaissent déjà dans le premier thème dont le ton proclamatoire se change immédiatement en quelque chose de plus hésitant. Ailleurs aussi, l'intervalle de tierce joue un rôle important dans le cadre motivique et comme lien entre les mouvements. Le martèlement du second mouvement au style de toccata commence sur les deux notes qui ont terminé le premier mouvement. Celui-ci est maintenant dominé par le conflit entre deux caractères opposés : un lyrisme tendre est interrompu ici et là par de la musique martelée et mécanique. Ce conflit aboutit à des glissandos extrêmes et des clusters. Le finale commence dans le vide, comme dans le sillage de la catastrophe du mouvement précédent. L'atmosphère est intemporelle et tentative. Un trille émerge d'une ravissante texture et continue presque sans interruption tout le long du mouvement, alternant parfois avec des chaînes de trémolos. Après le sommet virtuose, la musique se calme et devient plus sereine tandis que le trille n'est plus qu'un murmure au loin.

Solo II date de 1985 ; c'était une pièce imposée au concours de piano Maj Lind. Dû à la nature du concours, cette pièce – comme la Sonate – exige une technique achevée. Les participants ont dû maîtriser un morceau rempli de doubles notes, sauts et passages rapides – mais il accordait aussi à l'interprète une grande liberté d'interprétation. Outre leurs éléments techniques, Sonate et *Solo II* renferment d'autres points communs : la juxtaposition espiègle de tierces majeures et mineures par exemple joue un rôle important dans les deux œuvres. *Solo II* commence lentement par une ravissante accumulation de tierces. Une brève section intermédiaire en style de toccata est virtuose, s'excitant parfois jusqu'à la danse. Une épilogue lente met fin à la pièce ; au moyen de ravissantes vagues sonores, la musique prend une couleur d'adieu et s'éteint.

Les *Kaksi pientä pianokappaletta lapsille* (Deux pièces faciles pour piano pour enfants ; 1983) furent écrites pour fins d'enseignement à l'instigation de Korvat auki (Oreilles ouvertes), une association de jeunes compositeurs finlandais. Cette association était d'avis que les compositeurs finlandais contemporains devaient aussi écrire de la musique nouvelle techniquement plus simple, adaptée aux enfants ; un besoin évident de telles œuvres se faisait sentir. Le résultat fut une anthologie de nouvelles compositions finlandaises publiées en musique en feuilles et enregistrées par Matti Raekallio. Les deux pièces d'Aho sont très brèves ; chacune ne couvre qu'une seule page de musique. L'*Andante* est une version pour piano d'un passage rappelant un hymne instrumenté originalement pour quatre violoncelles dans la Symphonie no 4. La seconde pièce est un *Allegretto* spirituel dans lequel des clusters agressifs de bras coupent le rythme d'une marche malicieuse.

La *Sonatine* (1993) est aussi destinée à de jeunes interprètes ; elle fut commandée par Hillevi Syrjälä, professeur de piano à l'Institut de musique de l'est d'Helsinki. L'œuvre en trois mouvements est d'accès facile tant pour l'exécutant que pour le public. La Sonatine déborde d'exubérance rythmique, de brillance pianistique et de virtuosité à effet. Intitulé Toccata, le premier mouvement repose surtout sur l'alter-

nance de deux caractères musicaux – une idée oscillante déterminée se change joyeusement en doubles croches dévalantes, comme un jeu imprévisible de chat et souris. Le ravissant second mouvement est lent, une polyphonie à trois voix. Le finale renferme encore une fois la virtuosité de doubles croches rapides, un enjouement rythmique à la Bartók et les riches couleurs d'accords massifs. Aho arrangea plus tard cette œuvre en une version pour deux pianos.

La pianiste **Sonja Fräki** est connue comme soliste et chambriste expérimentée. Elle possède un vaste répertoire d'œuvres classiques courantes et elle défend avec enthousiasme la musique contemporaine. Elle est spécialisée dans la musique pour piano de Kalevi Aho, le sujet de sa thèse de doctorat à l'Académie Sibelius à Helsinki. Fräki a obtenu sa maîtrise en musique à l'Académie Sibelius en 2003. Elle a aussi poursuivi des études à l'Université de musique de Karlsruhe où elle a obtenu son diplôme de soliste en 2004.

Fräki a remporté du succès à de nombreux concours internationaux de piano. En 2008, elle a gagné le troisième prix au concours Franz Liszt à Wrocław, Pologne. En 2003, elle avait mérité le quatrième prix au concours de piano Franz Schubert à Dortmund où elle a même obtenu un prix spécial pour la meilleure exécution d'une des dernières sonates de Schubert. Elle a également raflé des prix au concours international de piano Maj Lind à Helsinki en 2007 et au concours Paderewski en Pologne en 1998.

Sonja Fräki a joué avec de nombreux orchestres dont l'Orchestre Philharmonique de Turku, l'Orchestre Symphonique de Lahti, Neue Philharmonie Westfalen et l'Orchestre Philharmonique de Poméranie. Elle se produit régulièrement comme récitaliste et chambriste avec, par exemple, la violoniste Annemarie Åström et l'Ensemble Zagros. Fräki a donné des concerts non seulement en Finlande mais

aussi sur la scène internationale dont en Suède, Allemagne, Pays-Bas, Italie, Portugal et Russie. Elle a fait de nombreux enregistrements radiophoniques et a donné la création mondiale d'œuvres de plusieurs compositeurs finlandais.

RECORDINGS OF OTHER SOLO AND CHAMBER WORKS BY KALEVI AHO ON BIS

Quintet for bassoon and string quartet

Quintet for alto saxophone, bassoon, viola, cello and double bass

SINFONIA LAHTI CHAMBER ENSEMBLE (BIS-866)

Oboe Quintet · Seven Inventions and Postlude for oboe and cello

Quintet for flute, oboe, violin, viola and cello

SINFONIA LAHTI CHAMBER ENSEMBLE (BIS-1036)

Solo III for flute

SHARON BEZALY *flute* (included on the disc 'From A to Z – Vol.1', BIS-1159)

Solo X for French horn

MARIE-LUISE NEUNECKER *horn* (included on the disc 'Brahms & Ligeti – Horn Trios', BIS-1859 SACD)

Solo IX for oboe · Sonata for oboe and piano

PIET VAN BOCKSTAL *oboe* · YUTAKA OYA *piano* (with the Concerto for oboe and orchestra on BIS-1876 SACD)

Clarinet Quintet · Trio for clarinet, viola and piano · Sonata for two accordions

OSMO VÄNSKÄ *clarinet* · SARAH KWAK & GINA DiBELLO *violins* · THOMAS TURNER *viola*

ANTHONY ROSS *cello* · SUSAN BILLMEYER *piano* · VELI & SUSANNE KUJALA *accordions* (BIS-1886)

Three Interludes · Alles Vergängliche (Sinfonia for organ)

JAN LEHTOLA *organ* (BIS-1946 SACD)

Wedding March I & II · Wedding Music · Ludus solemnus · In memoriam for solo organ

Quasi una fantasia for horn and organ · Epilogue for trombone and organ

Song of the Earth for violin, oboe and organ

JAN LEHTOLA *organ* · PETRI KOMULAINEN *horn* · JUSSI VUORINEN *trombone*

KAIJA SAARIKETTU *violin* · ANNA-KAISA PIPPURI *oboe* (BIS-1966 SACD)

INSTRUMENTARIUM: Grand piano: Steinway D

The music on this Hybrid SACD can be played back in Stereo (CD and SACD) as well as in 5.0 Surround sound (SACD).

Our surround sound recordings aim to reproduce the natural sound in a concert venue as faithfully as possible, using the newest technology. In order to do so, all five channels are recorded using the full frequency range, with no separate bass channel added: a so-called 5.0 configuration. If your sub-woofer is switched on, however, most systems will also automatically feed the bass signal coming from the other channels into it. In the case of systems with limited bass reproduction, this may be of benefit to your listening experience.

RECORDING DATA

Recording: January 2013 at Nya Paviljongen, Grankulla, Finland
Producer and sound engineer: Hans Kipfer
Piano technician: Matti Kyllönen
Equipment: BIS's recording teams use microphones from Neumann and Schoeps, audio electronics from RME, Lake People and DirectOut, MADI optical cabling technology, monitoring equipment from B&W, STAX and Sennheiser, and Sequoia and Pyramix digital audio workstations.
Original format: 24-bit / 96 kHz
Post-production: Editing: Hans Kipfer
Executive producer: Robert Suff

BOOKLET AND GRAPHIC DESIGN

Cover text: © Sonja Fräki 2014
Translations: Andrew Barnett (English); Horst A. Scholz (German); Arlette Lemieux-Chéné (French)
Front cover photo: © Juan Hitters
Photo of Sonja Fräki: © Heikki Tuuli
Photo of Kalevi Aho: © Maarit Kytöharju
Typesetting, lay-out: Andrew Barnett (Compact Design)

BIS Records is not responsible for the content or reliability of any external websites whose addresses are published in this booklet.

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 30

info@bis.se www.bis.se

BIS-2106 SACD © & © 2014, BIS Records AB, Åkersberga.

SONJA FRÄKI

BIS-2106